

Špernjak, Antonio

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Academy of Fine Arts / Sveučilište u Zagrebu, Akademija likovnih umjetnosti**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:215:108357>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-10-20**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Academy of Fine Arts in Zagreb](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
AKADEMIJA LIKOVNIH UMJETNOSTI
NASTAVNIČKI ODSJEK
DIPLOMSKI SVEUČILIŠNI STUDIJ LIKOVNA KULTURA

DIPLOMSKI RAD

GENEZA

Antonio Špernjak

Mentor: izv. prof. dr. art. Igor Čabraja

Studijski program: Diplomski sveučilišni studij Likovna kultura, smjer: nastavnički

Predmet: Grafika i primijenjena grafika

Zagreb, rujan 2023.

SAŽETAK

Tema ovog diplomskog rada je imaginarni svijet koji se sastoji od imaginarnih pejzaža i događaja. Odabirom ove teme započeo sam stvaranje vlastitog svijeta iz mašte gdje čovječanstvo u potrazi za iskupljenjem započinje putovanje kojem se naizgled ne nazire kraj. Ljudi koji se ponegdje na radovima naziru u koloni ni sami ne znaju kuda putuju; budućnost je neizvjesna i nepredvidiva, iako ne nužno i negativna.

S obzirom na sklonost izražavanja crtežom, diplomski rad je izveden u kombiniranoj tehnici bakropisa i suhe igle. Tijekom procesa nastale su mnogobrojne skice i prijedlozi koji su mi pomogli izgraditi imaginarni svijet, čije dijelove predstavljam kroz diplomski rad Geneza.

SUMMARY

The topic of this thesis is an imaginary world consisting of imaginary landscapes and events. By choosing this topic, I began the creation of my own fantasy world where humanity, in search of redemption, begins a journey that seems to have no end in sight. The people who sometimes appear in the works, forming a line, do not even know where they are going; the future is uncertain and unpredictable, although not necessarily negative.

Given the preference for expression through drawing, the thesis was executed in the combined technique of etching and drypoint. During the process, numerous sketches and suggestions were created that helped me build an imaginary world, the parts of which I present through the graduate work Genesis.

Sadržaj

SAŽETAK	2
SUMMARY	2
1. POLAZIŠTA.....	4
2. LIKOVNI RAD I POVEZNICA S TEMOM	5
3. LITERATURA	20
4. POPIS SLIKA.....	21
5. IZVORI SLIKOVNIH PRILOGA.....	22

1. POLAZIŠTA

Geneza¹ je priča o mom osobnom i čovjekovom pogledu na prirodu, osobnih zapažanja okoline, rezultat mog odnosa prema prirodi te ujedno i moj osvrt na proživljeno studentsko razdoblje.

Polazište za diplomski rad pronašao sam u *Bibliji*², točnije, u starozavjetnoj knjizi *Postanka*. Smatram kako je tema aktualna za razmatranje zbog trenutne geopolitičke situacije u svijetu, čovjekovog odnosa prema prirodi bez koje ne može te naposljetku i mog osobnog društvenog komentara koji sam putem likovnog rada predstavio.

Geneza je rad koji je zapravo uvijek tinjao u meni od upisa na Likovnu akademiju. Teme koje sam pokrивao svojim radovima uvijek su pratile istu nit koju sam uporno slijedio proteklih godina; čovjekov (ne)odnos prema prirodi te nadolazeća kazna za čovječanstvo. Ona je metafora za moj osobni život, moje poglede na svijet, a ujedno i početak novog ciklusa.

Genezom zaključujem svoje studiranje na Likovnoj akademiji čime sam došao do kraja jedne etape dugog puta kojim želim kročiti i dalje. Ovaj rad je zapravo nov početak moje životne priče.

Ploče su izvedene u kombinaciji bakropisa i suhe igle te tvore poliptih.³ Obje tehnike su odabrane zbog sklonosti crtežu kojim se gotovo isključivo izražavam. Crtež mi služi kao bijeg u alternativnu stvarnost u kojoj je sve moguće, ljepše, bolje.

¹ *Geneza* (grč. γένεσις: rođenje), postanak, nastanak, proces razvoja; put ili način kako je nešto nastalo, kako se nešto razvilo, kako je do nečega došlo (geneza sukoba, geneza bolesti, geneza romaničke arhitekture). Riječ se često javlja i kao dio složenica: ontogeneza (postanak, razvoj bića), etnogeneza (postanak, razvoj etničke zajednice, naroda) i dr. <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=21614> (posjećeno 23.8.2022.)

² Geneza ili Knjiga postanka (grč. γένεσις: rođenje, hebr. naslov bereshit: u početku, ali je geneza zapravo prijevod hebr. tôledôt: naraštaji, rodoslovlja), prva u nizu kanonskih knjiga Staroga zavjeta; jedna od knjiga Mojsijeve Petoknjižja (Pentateuha), Tore. Sadrži pripovijesti o stvaranju svijeta i čovjeka, Kainu i Abelu, Noi i potopu te Babilonskom tornju, zatim povijest patrijarha Abrahama, Izaka, Jakova, Josipa i dolaska Izraelaca u Egipat. <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=21615> (posjećeno 23.8.2022.)

³ **poliptih** (kasnolatinski *polyptichum*, prema grčkom πολύπτυχος: mnogostruko složen), slika sastavljena od više dijelova (krila, ploča) s različitim prizorima, od kojih se glavni prizor nalazi na središnjoj ploči. Krila su katkada međusobno povezana šarkama, pa se mogu sklopiti i rasklopiti (→ **TRIPTIH**). Kao oltarna slika (*retabl*), poliptih ima često bogato ukrašen i rezbaren okvir, poglavito u doba gotike i rane renesanse. Među najpoznatije poliptihe ubraja se poliptih braće van Eyck na glavnome oltaru crkve sv. Bavona u Gentu, dovršen 1432. <https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=49211> (posjećeno 20.8.2022.)

2. LIKOVNI RAD I POVEZNICA S TEMOM

Tema ovog diplomskog rada je imaginarni svijet koji se sastoji od imaginarnih pejzaža i događaja. Odabirom ove teme započeo sam stvaranje vlastitog svijeta iz mašte gdje čovječanstvo u potrazi za iskupljenjem započinje putovanje kojem se naizgled ne nazire kraj. Ljudi koji se ponegdje na radovima naziru u koloni ni sami ne znaju kuda putuju; budućnost je neizvjesna i nepredvidiva, no ne nužno i negativna.

U svom tom kaosu i metežu ljudski rod simbolično prolazi iskupljenje. Ljudi se u mom imaginarnom svijetu suočavaju s raspadom sebi poznatog svijeta koji se urušava pred zastrašujućom snagom prirode koja je simbolično prikazana kroz golema usamljena stabla. Ljudi prolaze pored gigantskih stabala (a kasnije i kroz njih) koja su odoljela uništenju i preživjela veliku sječū. Ujedno i posljednji spomenici prirode, ona predstavljaju otpor bezumnoj ljudskoj eksploataciji prirodnih resursa o kojima čovječanstvo izravno ovisi. Prirodne katastrofe koje su namjerno zaustavile čovjekovo uništavanje okoliša vratile su ljudsku rasu na početak. Usred svog tog kaosa ljudi su, da bi preživjeli, prisiljeni na improvizaciju i preživljavanje; gradovi su razoreni, prometna infrastruktura teško je oštećena, a pompozna luksuzna putovanja postala su prošlost. Pojedinci putem pronalaze tu i tamo tek poneko staro vozilo koje je u voznom stanju.

Nakon razorne kataklizme, ljudi su uvidjeli svoje pogreške. Krah civilizacije osvijestio je čovjeka koliko je nemoćan pred prirodom koja mu je dala do znanja kako mu usprkos svemu može pružiti još jednu priliku. Suočeni s propašću poznatog svijeta ljudi započinju od nule; civilizacija je doživjela restart te svi zajedno svjedoče novoj genezi, novom početku, novoj prilici.

Diplomski rad je izveden u dubokotisnoj tehnici bakropisa⁴ i suhe igle⁵ te se sastoji od tri velike kompozicije. Rad je nadahnut triptihom⁶ Hyeronimusa Boscha,⁷ *Vrtom zemaljskih naslada*, datiranog oko 1500. godine (slika 1).

Slika 1: Hyeronimus Bosch, *Vrt zemaljskih naslada*, oko 1500. godine, ulje na dasci, 205.5 cm × 384.9 cm, Museo del Prado, Madrid

⁴ **bakropis**, grafička tehnika dubokoga tiska. Izvodi se iglom na potpuno ravnoj bakrenoj ploči prevučenoj slojem tzv. crnoga voska. Na taj se sloj ureže crtež do bakrene površine, ploča se položi u kupku od razrijeđene kiseline, koja izjede bakar ispod ucrtanih linija. <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=5389> (posjećeno 9.11.2022.)

⁵ **suha igla**, graf. tehnika dubokog tiska razvijena iz bakroreza. Crtež se urezuje čeličnom ili dijamantnom suhom iglom na čistu bakrenu ploču. Potom se u tako nastale brazde nanosi boja, a onda se ploča otisne na papir. Tako je moguće dobiti o. 30 otisaka. Tehnika je bila poznata još u XV. st. i upotrebljavali su je mnogi poznati slikari: Rembrandt, Goya, Picasso, Dürer i dr. <https://proleksis.lzmk.hr/47624/> (posjećeno 9.11.2022.)

⁶ **triptih** (prema grčkom *τρίπτυχος*: trostruk). **1.** U starom Rimu, tri šarkama spojene i preklapive pločice od drva ili bjelokosti. Iznutra su se premazivale voskom po kojem se moglo pisati. **2.** U likovnoj umjetnosti, tri slike spojene tako da krajnje dvije čine krila koja se mogu preklopiti preko dva puta veće srednje slike (krilni oltar). **3.** Tri umjetnička djela koja čine cjelinu. <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=62356> (posjećeno 23.8.2022.)

⁷ **Bosch** (niz. [bɔsx], udomaćeno boš), **Hieronimus** (pravo ime **Jeroen van Aeken** ili **Aken**), nizozemski slikar i grafičar (s Hertogenbosch, oko 1450 – s Hertogenbosch, 9. VIII. 1516). Slikarsko znanje stekao u obiteljskoj radionici; spominje se kao član bratovštine slikara rodnoga grada (1488–1516). Svojim djelima neobične i maštovite ikonografije stvorio je kompleksan i izrazito individualan, realističan stil; neponovljiv i jedinstven fantast u cijeloj zapadnoeuropskoj umjetnosti. Točna datacija 30 od 40 djela koja mu se pripisuju nije moguća, signiranih je samo 7 (*Iheronimus Bosch*), a ni jedno djelo nije datirano. Tematikom je vezan za srednjovjekovna pučka praznovjerja o ispaštanju smrtnih grijeha i za kršćansku moralistiku. Virtuozno, minucioznim rukopisom i kolorističkim bogatstvom Bosch bilježi maštovite i halucinantne vizije pakla, grijeha, iskušenja svetaca, grotesknih demona u nizu malih prizora s masama ljudskih i životinjskih likova (poglavito ptičjih), te čudnovatih biljnih tvorevina različitih dimenzija (*Vrt zemaljskih naslada*, *Pakao i Raj*, *Posljednji sud*, *Iskušenje sv. Antuna*). U djelima sa sakralnim temama ili prizorima iz života suzdržaniji je i odmjeraniji u pogledu kompozicije (*Poklonstvo kraljeva*, *Ruganje Kristu*, *Kristovo krunjenje*; *Slijepac vodi slijepca*, *Vagabund*). Utjecao na slikarstvo od P. Bruegela st. do S. Dalija i nadrealističkih slikara. <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=8898> (posjećeno 23.8.2022.)

Uz Hyeronimusa Boscha, umjetnik koji je također utjecao na moj rad je Pieter Bruegel (slika 2). Oba umjetnika su poznata po kompleksnim kompozicijama te je za iščitavanje detalja sa njihovih veličanstvenih pejzaža potrebno pažljivo promatranje.⁸ U likovnim umjetnostima, slika, grafika ili reljef koji prikazuje krajolik ili pejzaž⁹ kao samostalna likovna tema nije postojao u svim razvojnim razdobljima slikarstva.

Slika 2: Pieter Bruegel, *Lovci u snijegu*, 1565., uljane boje na dasci, 117 × 162 cm

⁸ **Bruegel (Brueghel, Breughel)** [brø:'ʝəl], **Pieter**, flamanski slikar (Breda, 1525. ili 1530 – Bruxelles, 1569). Jedan od najznačajnijih flamanskih slikara XVI. stoljeća. Učio kod P. Coecka van Aelsta u Antwerpenu, gdje je 1551. upisan u slikarski ceh. God. 1552–54. putuje u Francusku i Italiju; dolazi u dodir s J. Klovićem. Po povratku u Antwerpen radio crteže pejzaža s likovima i parable za bakroreze. God. 1563. odlazi u Bruxelles, gdje ostaje do kraja života. Na svojim slikama u boji (očuvano ih je oko 40), koje slijede Boschove satiričke i didaktičke tendencije, Bruegel uvodi posve novu pojavu u tadašnje slikarstvo: kolorit, bogat toplim i svijetlim skalama žutoga, crvenoga i modroga, te dosljedno i vjerno interpretiranje stvarnosti. Radi slike s alegorijskim prizorima (*Borba Karnevala i Korizme*, 1559), mozaičke kompozicije (*Nizozemske poslovice*, 1559; *Dječje igre*, 1560), biblijske teme (*Poklonstvo kraljeva*, 1564), krajolike (*Mjeseci*, 1565) i folklorne žanr-prizore (*Seljačka svadba*, 1568; *Seoski ples*, 1568). Njegove su slike zbir mnogobrojnih sitnih fizionomija i likova, kaleidoskop epizodnih skupina, drastično-komičnih i grotesknih motiva i detalja te slikovitih prizora koji oslikavaju pučku mudrost. Tradicionalni sakralni motivi na njegovim su slikama prikazani realistički, a seoski žanr-prizori ostvareni su produhovljenim sintetiziranjem detalja, dok je krajolik, kao funkcionalni dio slike, prvi put sjedinjen s figuralnim motivima. <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=9802> (posjećeno 15.9.2022.)

⁹ U likovnim umjetnostima, slika, grafika ili reljef koji prikazuje krajolik. Pejzaž kao samostalna likovna tema nije postojao u svim razvojnim razdobljima slikarstva. U antičko se doba pojavio u aleksandrijskome krugu, a pod njegovim utjecajem i u rimskome zidnome slikarstvu, u kojem su iluzionistički pejzaži fantastična sadržaja zauzimali plohe stijena (*Odisej u zemlji Lestrigonaca*, freska s Eskvilina u Rimu). U srednjem je vijeku pejzaž nestao iz slikarstva, a pojavljivao se samo povremeno kao primitivna karakterizacija okruženja u koje su bile smještene figuralne kompozicije. <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=47342> (posjećeno 15.9.2022.)

Slika 3: Prva ploča

Prva kompozicija prikazuje uznapredovalu fazu uništene prirode. Šuma je uzeta kao metafora za samu prirodu (slika 3).

Prikazani su strojevi koji ruše i izvlače drveće iz već ogoljele i opustjele šume. Tijekom godina ljskog nemara u šumi se također skupilo i razno smeće koje ju guši. Šuma je potpuno devastirana i iscrpljena, čemu svjedoče mnogobrojni panjevi koji su jedini podsjetnik što se ovdje nekad nalazilo. Buldozerom se kućanski otpad, ostaci raznog namještaja, perilica za rublje, štednjaka, ormara i ostalo smeće jednostavno samo premještaju na iduće slobodno mjesto, što je mali detalj koji je dodan na kompoziciju kao podsjetnik na nepovoljne podstanarske uvjete prilikom studiranja.

Zarobljen, zarastao te prepolovljen, između drveća koje ga je prekrilo izranja zglobni autobus za javni gradski prijevoz; inspiriran ZET-ovim autobusom. Bio je to pokušaj prirode da zaustavi širenje prometnica i prisilnu urbanizaciju.

Skider¹⁰ izvlači golema stabla koja su pretjerano naglašena i velika u odnosu na stroj kako bi se naglasila ljudska pohlepa i ozbiljnost situacije.

Svjesno neizbježnog kraja, čovječanstvo započinje svoj dugi put iskupljenja, svojevrsnog hodočašća do posljednjih velikih stabala, živućih spomenika koja su podsjetnik na minula i davno zaboravljena vremena kad je čovjek mario za prirodu. Malobrojni su oni koji su ih pamtili ili vidjeli, te su ona preživjela još samo kroz usmenu predaju. Usred sveopćeg zagađenja i uništenja, pojedinci i dalje besramno koriste priliku kako bi se obogatili na eksploataciji šumskih resursa. Iz šume je u pozadini kao detalj dodan maleni terenac čiji snopovi svjetla označuju nadu; radi se naime o automobilu iz obiteljskog vlasništva koji isključivo služi kao prijevoz do obiteljske šume, čime sam dodao osobni pečat svom imaginarnom svijetu. Još tijekom osnovne škole razvio sam sklonost prema uzgoju mladica drveća, koje redovito svake godine presađujem u šumu. Odrastao sam u ruralnom području gdje većina ljudi posjeduje privatne šume koje koriste za uzgoj drvne mase za grijanje kućanstava, građevinske radove, projekte i sl. Vrlo rano sam razvio interes kako održivo upravljati šumom. U meni se javila spoznaja kako iz prve ruke mogu intervenirati i brinuti o stablima, uzgajati mladice i planirati nov naraštaj drveća, umjesto da sve srušim za prodaju kao većina ljudi.

¹⁰ **Skider** je vrsta šumskih teških vozila, koja se koriste u šumarstvu u operaciji izvlačenja posječenih stabala iz šume. <https://hr.wikipedia.org/wiki/Skider> (posjećeno 1.10.2022.)

Slika 4: Druga ploča

Druga kompozicija prikazuje kulminaciju propadanja ljudske civilizacije (slika 4). U vrtlogu jakih oluja, poplava i požara, priroda je poharala grad. U tren oka, grad je utonuo u gustu vegetaciju. Jeftina, neplanirana i brza novogradnja koja je izgrađena kako bi se što više ljudi privuklo u grad, počinje se urušavati, dok drveće uništava prometnu infrastrukturu. U pozadini dominiraju dva velika stabla koja se nadvijaju nad još preostalim zgradama koje se nisu urušile.

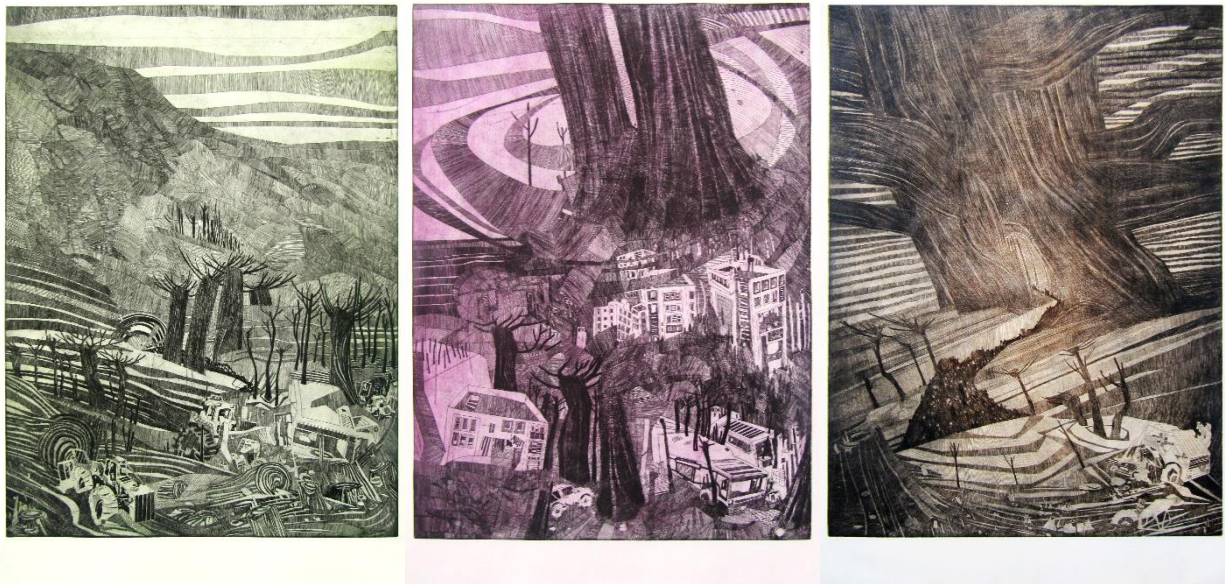

Slika 5: Treća ploča

Treća i posljednja kompozicija, prikazuje povorku ljudi koja je napokon dospjela do kraja svog putovanja. Usred opustošenog krajolika koji ponegdje uključuje pokoje samotno stablo vrbe, dugačka i nijema povorka tiho napreduje prema odredištu svog puta - prema golemom razgranatom stablu. Posljednja ploča ujedno odražava i kraj mog studiranja na Nastavničkom odsjeku na Jabukovcu: kraj jednog te početak novog poglavlja u mom životu. Studiranje je uvelike obilježilo moj život, stoga na posljednjoj kompoziciji priču posvećujem velikoj životnoj prekretnici te paru u donjem desnom kutu koji svjedoči novom poglavlju. Zajedno, na putu do stabla, kraj malenog terenca¹¹ promatraju prizor ispred sebe; simboličan prikaz kraja jednog razdoblja u životu koje završava te početak novog poglavlja koje ih očekuje.

Kroz veliki portal u stablu, „palo“ čovječanstvo ulazi u novu eru te prolazi kroz preobrazbu i postaje spremno za nov početak. Kraj starog svijeta, u kojem je čovjek prirodu podredio sebi završava, a prolaskom kroz portal čovjek osvještava svoje pogreške i pokušava živjeti u skladu s prirodom.

Unatoč apokaliptičnoj atmosferi mog imaginarnog svijeta, koji prikazuje kraj nama poznatog svijeta na koji smo navikli, posljednji prikaz unatoč neizvjesnosti pruža nadu u bolje sutra, nov početak; Genezu.

Slika 6: Triptih, duboki tisak; bakropis i suha igla

¹¹ Pažljivim promatranjem može se uočiti kako se dijelovi terenca sa prethodne dvije kompozicije nalaze u podnožju kompozicije – ovdje je prikazan drugi terenac, također iz obiteljskog vlasništva.

Tijekom dugotrajnog procesa izrade diplomskog, rad je prošao kroz mnoge faze koje sam odlučio prikazati kao dio puta koji sam prošao zajedno s radom. U nastavku su priloženi primjeri ranih razrada kompozicija koji su prethodili konačnoj verziji te su odredili smjer kojim je diplomski tekao i poprimio svoj konačan izgled. Iako sam za ploče razradio kompozicije, nisam ih se slijepo držao. Na pločama sam radio direktno, bez prethodnog precrtavanja predloška preko paus i indigo kopirnog papira. Držim kako je razlog za tu odluku opravdan, jer je do samog kraja rad bio živ; podložan promjenama.

Navedeni pristup koristim kao određeni standard kojeg se držim kako proces crtanja ne bi bio prekinut, a dotok novih ideja te potencijalnih (i potrebnih) poboljšanja zanemaren. Vjerujem kako mi je navedeni način rada, implementiran tijekom čitavog studiranja, izrazito mnogo koristio za usavršavanje te ću se te dinamike nastojati držati i dalje.

Slika 7: Rana ideja za prikaz na prvoj ploči; okoliš zatrpan smećem dok se u pozadini nazire stablo koje je zbog svoje veličine uspjelo izbjeći sječu

Slika 8: Još jedna verzije kompozicije za prvu ploču

Slika 9: Skider; skica za prvu ploču

Slika 10: Skice za središnju ploču; kombinacija oba prikaza iskorištena je kao rješenje na velikom formatu

Slika 11: Skice korištene za prikaz ambijenta na velikim formatima; korištena je kombinacija lijevog i desnog crteža

Slika 12: Rana skica za treću ploču; prikazuje čovječanstvo na putu prema iskupljenju; portal u stablu se još nije javio kao ideja u ovoj verziji priče

Slika 13: Kasnija verzija skice za treću ploču; u odnosu na raniju skicu scena uključuje protagoniste inspirirane stvarnim osobama, razrađeniji krajolik te portal u stablu

3. LITERATURA

1. Hozo, Dž. (1988). *Umjetnost multioriginala – kultura grafičkog lista*. Mostar: Prva književna komuna.
2. Bačura Potočić, C. (2014). *Grafičke tehnike*. Školska knjiga.
3. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. (2021). Leksikografski zavod Miroslav Krleža. <https://www.enciklopedija.hr/> (posjećeno 20.8.2022. - 9.11.2022.)
4. Wikipedia. <https://hr.wikipedia.org/wiki/Skider> (posjećeno 1.10.2022.)

4. POPIS SLIKA

Slika 1: Hyeronimus Bosch, Vrt zemaljskih naslada, oko 1500. godine, ulje na dasci, 205.5 cm × 384.9 cm, Museo del Prado, Madrid, izvor:	6
Slika 2: Pieter Bruegel, Lovci u snijegu, 1565., uljane boje na dasci, 117 × 162 cm.....	7
Slika 3: Prva ploča	8
Slika 4: Druga ploča.....	10
Slika 5: Treća ploča.....	12
Slika 6: Triptih, duboki tisak; bakropis i suha igla	13
Slika 7: Rana ideja za prikaz na prvoj ploči; okoliš zatrpan smećem dok se u pozadini nazire stablo koje je zbog svoje veličine uspjelo izbjeći sječu	14
Slika 8: Još jedna verzije kompozicije za prvu ploču	15
Slika 9: Skider; skica za prvu ploču	16
Slika 10: Skice za središnju ploču; kombinacija oba prikaza iskorištena je kao rješenje na velikom formatu	16
Slika 11: Skice korištene za prikaz ambijenta na velikim formatima; korištena je kombinacija lijevog i desnog crteža	17
Slika 12: Rana skica za treću ploču; prikazuje čovječanstvo na putu prema iskupljenju; portal u stablu se još nije javio kao ideja u ovoj verziji priče	18
Slika 13: Kasnija verzija skice za treću ploču; u odnosu na raniju skicu scena uključuje protagoniste inspirirane stvarnim osobama, razrađeniji krajolik te portal u stablu	19

5. IZVORI SLIKOVNIH PRILOGA

1. **Slika 1:** Hyeronimus Bosch, *Vrt zemaljskih naslada*, oko 1500. godine, oil on oak panels, 205.5 cm × 384.9 cm, *Museo del Prado*, Madrid: https://en.wikipedia.org/wiki/The_Garden_of_Earthly_Delights#/media/File:The_Garden_of_earthly_delights.jpg
2. **Slika 2:** Pieter Bruegel, *Lovci u snijegu*, 1565., uljane boje na dasci, 117 × 162 cm, Kunsthistorisches Museum, Beč: https://hr.wikipedia.org/wiki/Lovci_u_snijegu